

Esikist. lsto 50/1.3.1989ⁿ

TAMPEREEN ITÄISEN OHIKULKUTIEN ALUEELLA SUORITETUT

MAASTOTUTKIMUKSET SYYSKUUSSA 1988:

Tampere, Takahuhti, Kässälä, Loimala

12.-16.9.1988

Tampere, Messukylä, Viiala, Vilusen kartano

19.9.-23.9.1988

Arja Karivieri

TAMPEREEN ITÄISEN OHIKULKUTIEN ALUEELLA SUORITETUT ARKEOLOGISET
MAASTOTUTKIMUKSET SYYSKUUSSA 1988

Pintapoimintatutkimukset ja koekaivaukset

Arja Karivieri

S i s ä l l y s

TAMPERE, TAKAHUHTI, LOIMALA	Arkistotietoja	1
TAMPERE, MESSUKYLÄ, VILUSEN KARTANO	Arkistotietoja	2
1. JOHDANTO		3
2. TAMPEREEN TAKAHUHDIN LOIMALAN TILAN MAASTOTUTKIMUKSEN TAUSTAA		3
3. PINTAPOIMINTATUTKIMUS LOIMALAN ALUEELLA		4
4. KOEKAIVAUKSET LOIMALAN ALUEELLA		5
5. LOIMALAN ALUEEN TUTKIMUKSISSA SAADUT LÖYDÖT		7
5.1. Keihäänkärki		7
5.2. Pintapoimintakaistojen löydöt		7
5.2.1. Kaista 1		7
5.2.2. Kaista 2		8
5.2.3. Kaista 3		8
5.2.4. Kaista 4		8
5.2.5. Kaista 5		8
5.2.6. Kaista 6		9
5.2.7. Kaista 7		9
5.2.8. Kaista 8		10
5.3. Löydöt koekuopista ja koeojista 1 ja 2		10
5.3.1. Koekuoppien löydöt		10
5.3.2. Löydöt koeojasta 1		11
5.3.3. Löydöt koeojasta 2		11
6. LOIMALAN ALUEEN TUTKIMUSTEN TULOKSET		11
7. TAMPEREEN MESSUKYLÄN VILUSEN KARTANON TUTKIMUKSEN TAUSTAA		12
8. PINTAPOIMINTATUTKIMUS VILUSEN KARTANON ALUEELLA		12
9. KOEKAIVAUKSET VILUSEN KARTANON ALUEELLA		12
10. VILUSEN KARTANON ALUEEN TUTKIMUKSISSA SAADUT LÖYDÖT		15
10.1. Koeoja 1		
10.2. Koeoja 2		
10.3. Koeoja 5		
11. VILUSEN KARTANON ALUEEN TUTKIMUSTEN TULOKSET		15

LUETTELO KERTOMUKSEEN LIITTYVISTÄ KARTOISTA, NEGATIIVEISTA JA DIAPOSITIIVEISTA	16
PERUSKARTTAOTE 1:20000	19
Kartta 1, yleiskartta 1:500	20
Kartta 2, koeoja 2, pintavaaitus ja 1. taso, 1:25	21
Kartta 3, löydöt kaistoilta 1 ja 5, 1:250	22
Kartta 4, löydöt kaistalta 8, 1:500	23
Kartta 5, yleiskartta 1:500	24
Kartta 6, koeoja 7, 1:25	25
NELJÄ KUVATAULUA	

TAMPERE, TAKAHUHTI, LOIMALA

Arkistotietoja

Kunta: Tampere

Kylä: Takahuhti

Kaupunginosa: Kässälä

Kohde: Loimalan tila, RNro 15:46, om.Toivo Loimalan perikunta, Loimalan tila,
33700 Tampere

Sijainti: PK 2123 12 AITOLAHTI, PK 2123 11 MESSUKYLÄ

Tutkimusalueen koordinaatit: x = 6819 98

y = 493 38

z = n. 105 m

(Kiintopisteenä käytettiin koeoja 2 piirrettäessä
isoa maakiveä ojan eteläpäässä, kork. 107,40 mpy)

Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: läheiseltä Toivolan tilan alueelta ent. maanmittari

Berlinin talon kupeelta, nyk, Lahtomäki, löydetty

KM 5351:54, KM 6066:1-3

(Veijanmäen länsilaidalta KM 2536:361, 2635:492, 2986:4,
3150:1; HM 185:1-3; SatM 10150 sekä vuoden 1986 koekai-
vauksissa KM 23314:1-118)

Liitekartat: Kartta 1, yleiskartta, 1:500, pienennös A3, s. 20

Kartta 2, koeoja 2, pintavaaitus ja 1. taso, 1:25, pienennös
A4, s. 21

Kartta 3, löytöjen sijainti kaistoilla 1 ja 5, 1:250; pienennös
A4, s. 22

Kartta 4, löytöjen sijainti kaistalla 8, 1:500, kopio 1:1, s.23

Peruskarttaote 1:20000, s. 19

Negatiivit:ff. 72763-72776, joista kaksi kuvataulua

Diapositiivit: nrot 15694-15705

(Luettelo kertomukseen liittyvistä kartoista, negatiiveista ja diapositiiv-
veista s.16)

TAMPERE, MESSUKYLÄ, VILUSEN KARTANO

Arkistotietoja

Kunta:Tampere

Kylä: Messukylä

Kaupunginosa: Viiala

Kohde: Vilusen kartano, RNro 5:77, om. Tampereen kaupunki

Sijainti: PK 2123 11 MESSUKYLÄ

Tutkimusalueen koordinaatit: x = 6818 26

y = 492 94

z = n. 100-107 mpy

Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: Noin 600 m itäkoilliseen Vilusenharjun rautakauden loppupuolelle ajoitetusta kalmistosta (poltto- ja ruumishautauksia) löytöjä päänumerolla KM 17208 (Esko Sarasmo 1962), KM 18556 (Terhi Nallinmaan johtama soraseulonta 1971) sekä irtolöytö KM 18820. Ks. myös Jouko Rädyn inventointikertomus v. 1971-1972.

Liitekartat: Kartta 5, yleiskartta 1:500, pienennös A3, s.24

Kartta 6, koeoja 7, 1:25, pienennös A4, s.25

Peruskarttaote 1:20000, s. 19

Negatiivit: 72777-72787

Diapositiivit:nrot 15706-15713

(Luettelo kertomukseen liittyvistä kartoista, negatiiveista ja diapositiiveista s.16)

Helsinki 24. helmikuuta 1989

Arja Karivieri, FM

TAMPEREEN ITÄISEN OHIKULKUTIEN ALUEELLA SUORITETUT
ARKEOLOGISET MAASTOTUTKIMUKSET SYYSKUUSSA 1988

1. JOHDANTO

Tuleva Tampereen itäinen ohikulkutie kulkee alueilla, joiden läheisyydestä tunnetaan muinaismuistolain nojalla rauhoitettuja kiinteitä muinaisjäännöksiä. Niiden tarkkoja laajuuksia ei kuitenkaan tunneta. Tämän johdosta museovirasto suoritti tien linjauksella Takahuhdin Kässälän Loimalan tilan alueella ja Messukylän Vilusen kartanon alueella ennen tien rakennustöiden aloittamista arkeologisia maastotutkimuksia, jotka olivat maastoinventointeja ja koekaivauksia. Kahden viikon maastotutkimuksen ja niiden dokumentoinnin kustannuksista vastasi rakennushankkeen toteuttaja, TVL:n Hämeen piiri. Kustannuksiin varattu määräraha oli 51500 mk. 12.9. -23.9.1988 suoritetun kenttätutkimuksen johtajana toimi FM Arja Karivieri, kartanpiirtäjänä HuK Minna Korolainen ja tutkimusavustajana HuK Aija Antikainen, joka suoritti löytöjen puhdistamisen ja luetteloinnin. Kenttätyöhön palkattiin kaivausapulaisiksi kahdeksan tamperelaisnuorta.

2. TAMPEREEN TAKAHUHDIN LOIMALAN TILAN MAASTO-
TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Toinen tutkimuskohteista, Takahuhdin kylän Kässälän kaupunginosassa sijaitseva Loimalan tila, kuuluu Veijanmäen laajaan, rautakauden loppupuolelle ajoittuvaan polttokenttäkalmistoalueeseen, jonka itäisimmät löydöt oli saatu ennen kyseistä tutkimusta vieheisen Toivolan tilan, eli nykyisen Lahtomäen alueelta (KM 5351:54, 6066:1-3). Veijanmäen kalmiston länsireunasta löydettiin vuonna 1986 suoritetuissa kahden viikon koekaivauksissa todennäköisimmin viikinkiaikainen naisen hauta (KM 23314:1-118, kaivauskertomus esihistorian toimiston topografisessa arkistossa: Tampere, Ristinarkku, Veijankuja, A. Karivieri 1986).

Loimalan tila sijaitsee siis Kässälän kaupunginosassa rajoittuen lännessä Toivolan tilaan, etelässä rautatiehen ja Heikkilän tilaan sekä pohjoisessa Sammon valtatiehen. Tilan omistaa Toivo Loimalan perikunta. Tämän maatilan tärkeimmät viljelykasvit ovat peruna ja lanttu, karjaa ei ole.

TVL:n Hämeen piirin ilmoitettua tiehankkeesta Loimalan tilan alueella esihistorian toimisto katsoi aiheelliseksi suorittaa maastotutkimuksia kyseisellä alueella. Tutkimukset suoritettiin 12.9. - 16.9.1988 välisenä aikana. Tutkimustekniikkana oli pintapoiminta peltokynnöksien alueella sekä koekaivaukset lapioita ja kaivauslastoja apuna käyttäen. Pintapoiminnalla tutkittiin alue, jonka laajuus oli 26300 m² ja koekaivauksilla tutkittiin 13 m²:n laajuinen alue.

3. PINTAPOIMINTATUTKIMUS LOIMALAN ALUEELLA

Pintapoimintatutkimusta varten Loimalan alueelta valittiin kahdeksan erikokoista aluetta siten, että osa poimintakaistoista sijoittui ohikulkutien alle jäävälle alueelle ja osa sen ulkopuolelle (ks. kartta 1). Kaistat 1, 2, 5, 7 ja 8 olivat kynnettyjä peltoja, kaistat 3 ja 6 perunapeltoja, joiden päällä oli vielä runsaasti perunanvarsia eikä perunoita oltu vielä nostettu. Sitä vastoin kaista 4 oli puitu viljapello, jota ei vielä oltu kynnetty.

Kaista 1, kooltaan n. 600 m², sijaitsee Loimalan päärakennuksesta etelään, Toivolaan vievän tien eteläpuolella. Kaista 2, kooltaan n. 3000 m², sijaitsee Toivolaan vievän tien pohjoispuolella ja Loimalan päärakennuksen kaakkoispuolella. Kaista 3, kooltaan n. 5000 m², sijaitsee Toivolaan vievän tien pohjoispuolella ja Loimalan päärakennuksen eteläpuolella. Kaista 4, kooltaan n. 2100 m², sijaitsee Toivolan ja Loimalan päärakennusten välisellä alueella rajoittuen idässä Loimalan talotonttiin. Kaista 5, kooltaan n. 1000 m², sijaitsee kaistan 4 länsipuolella rajoittuen lännessä Toivolaan vievään tiehen ja etelässä maatöyräeseen, johon oli joitakin vuosia aikaisemmin raivattu tenniskenttä töyrään eteläosaan. Kaista 6, kooltaan n. 250 m², sijaitsee Loimalan talotontilta etelään vievän tien itäpuolella kaistan 2 länsipuolella. Kaista 7, kooltaan n. 6500 m², sijaitsee Loimalan päärakennuksen koillispuolella rajoittuen lounaassa talotonttiin, pohjoisessa Sammon valtatiehen, idässä kaistaan 8 ja etelässä Loimalan talotontilta itään vievään peltotiehen. Kaista 8, kooltaan n. 7800 m², sijaitsee kaistan 7 itäpuolella, rajoittuu pohjoisessa Sammon valtatiehen, etelässä talotontilta itään vievään peltotiehen ja idässä avo-ojaan.

Pintapoimintatutkimuksen pääperiaatteena oli käydä läpi tutkimukseen valitut kaistat mahdollisimman tarkasti sekä irtolöytöjen löytämiseksi että mahdollisten kulttuurimaa-, noki- ja hiililäiskien sekä kiveysten havaitsemiseksi. Löytöjen määrään ym. havainnointiin vaikutti erityisesti vallinnut sää sekä myös muut seikat, joista tarkempi selvitys löytömateriaalin yhteydessä.

4. KOEKAIVAUKSET LOIMALAN ALUEELLA

Loimalan tilan alueelle tehtiin yhdeksän koekuoppaa ja kaksi koeojaa. Koekuopat tehtiin Loimalan talotontin pohjoisreunassa olevien ulkorakennusten alueelle ja koeojat poimintakaistan 5 eteläpuolella olevalle töyräälle (ks. kartta 1). Koekuoppien 1-7 ja 9 koko oli 0,25 m², koekuopan 8 koko oli 1 m². Koeoja 1 paalutettiin 1x7 m² kokoiseksi, mutta siitä avattiin vain pohjoisin A-ruutu, kooltaan 1x3 m², sekä eteläisin osa C-ruudusta, kaivettu alue 1 m² (B- ja C-ruudut 2 m² kokoisia). Koeoja 2 paalutettiin 1x7 m² alalta, mutta siitä jätettiin avaamatta pohjoisin pääty, 1 m². Koeoja 2 jaettiin kolmeen 1x2 m²:n suuruiseen ruutuun, etelästä ruudut O, P ja Q (ks. kartat 1 ja 2). Sekä koekuopat että koeojat linjattiin kompassin avulla N-S -koordinaatistoon. Koekaivaukset suoritettiin koekuopissa lapiolla, koeojissa lapiolla sekä kaivauslastalla, minkä lisäksi koeojien maa seulottiin käsiseulalla.

Koekuoppien kaivaus

Koekuoppa 1 Turpeen alla hiesu-hietamaa, ei löytöjä. Yht. 53 cm

Koekuoppa 2 Turpeen alla hiesu-hietamaa. Palaneen saven rippusia ja kpl palanutta luuta(ks. löydöt). Yht. 46 cm.

Koekuoppa 3 Turpeen alla hiesu-hietamaata. 15 cm:n ja 25 cm:n syvyyden palaneen luun siruja yht. 4 kpl, hiiltä. Pohjasavi 30 cm:n syvyydestä. Yht. 35-40 cm.

Koekuoppa 4 Turpeen alla 20 cm:n tasolla kiveystä, hiiltä 30 cm:n syvyydessä, 34 cm:n syvyydelle humusmaata, pohjalla hiekka. Yht. 40 cm. (Koekuoppien 4-6, ja 8 lähellä ollut tunkio)

- Koekuoppa 5 Ilmeisesti keskellä tunkioaluetta, kaivauksessa tuli runsaasti nykyaikaista romua. Yht. 45 cm.
- Koekuoppa 6 Turpeen alla hieta-hiesumaa 50 cm:n asti, jonka alla pohjahiekka. Yht. 62 cm.
- Koekuoppa 7 Hieta-hiesumaa 35 cm:n syvyydelle, alla vaalea pohjasavi. Yht. 50 cm.
- Koekuoppa 8 Humusmaata, jossa hiiltä, pari keskikokoista kiveä. Hiilinäyte(ks. löydöt). Yht. 54 cm.
- Koekuoppa 9 Kuoppa aivan ulkorakennuksen takana. Kaivaus osoitti paikalla olevan tuotua maata. Pinnalla styroksia, syvemmällä puunpalasia, myös joitakin pieniä kiviä. Yht. 44-56 cm.

Koeojien kaivaus

- Koeoja 1 Lapiolla kaivetusta koeojasta löydettiin A-ruudusta sen maita seulottaessa palanutta luuta, rautakuonaa, rautainen niitti tai naula ja palaneita kiviä (ks. löydöt. Koeojasta ei tullut mitään selkeitä kulttuurikerrosta esiin, sillä maa oli sekoittunut. Alueelle oli tuotu pellolta kiviä sekä koeojan eteläpuolella olevaa tenniskenttää tasoitettaessa raivattua maata. Turvekerroksen alla oli sekoittunutta kulttuurimaata, jonka alla oli A-ruudussa hiekkaa ja C-ruudussa moreenia. A-ruutu kaivettiin pohjoisesta 45-47 cm syvyyteen, etelästä 33-35 cm syvyyteen. C-ruudussa pohjamoreeni tuli esiin jo 21 cm syvyydessä etelässä ja pohjoisessa 28 cm syvyydellä.
- Koeoja 2 Lapiolla ja kaivauslastalla tutkitusta koeojasta löydettiin kaivausten tärkein löytö, keramiikanpala, maata seulottaessa (ks. löydöt). Koeojan pintakerrokset kaivettiin lapiolla, mutta ruutu P, 2 m², kaivettiin loppuun lastan ja rikkalapion avulla, kun ruudun eteläosasta paljastui

pienten kivien reunustama nokimaaläiskä n. 35 cm:n syvyydessä. Kyseisestä läiskästä ei kuitenkaan saatu löytöjä eikä myöskään tarpeeksi isoja hiilenpaloja C₁₄-ajoitusta varten. Pohjahiekka tuli kuitenkin esiin koko ojan pituudella n. 40 cm:n syvyydessä.

5. LOIMALAN ALUEEN TUTKIMUKSISSA SAADUT LÖYDÖT

5.1. Keihäänkärki

Loimalan tilalta saatu tärkein löytö on E-tyypin keihäänkärki (KM 24415:1), jonka Jorma Loimala lahjoitti 16.9.1988. Hänen mukaansa keihäänkärki löytyi 1970-luvun lopulla vanhasta lanttuaumasta n. 10 km itään tilan ulkoranennuksesta (ks. sijainti kartta 1). Lanttuauman kohta on nykyään peltoaluetta, suunnitellun ohikulkutien ramppi alkaa heti sen itäpuolelta. Peltopoiminnasta viereisestä kynnöksestä ei löytynyt mitään muinaisjäännökseen viittaavaa.

Jorma Loimala kertoi löytäneensä samassa yhteydessä rautaisia nuolenkärkiä, mutta ne ovat joutuneet hukkaan. Hänen mukaansa 1950-luvulla kun päärakennuksen kellarikerrosta uusittiin (mm. sauna), rakennustöiden yhteydessä olisi löytynyt miekka tai miekkoja. Jorma Loimala oli tuolloin vielä pikkupoika ja hänelle jäi muistikuva, että hänen edesmennyt isänsä Toivo Loimala olisi vienyt miekan Hämeen museoon. Kun tiedustelin asiaa Hämeen museosta, heillä ei ollut mitään kuvaukseen sopivaa esinettä eikä edes mitään Toivo Loimalan sinne toimittamaa. Niinpä tarina miekasta jää ainakin toistaiseksi toteennäyttämättä.

5.2. Pintapoimintakaistojen löydöt

5.2.1. Kaista 1

Pääosa kaistalta talteen otetuista löydöistä on todennäköisesti nykyaikaisia metalliesineitä tai niiden osia (KM 24415:2-7). Niiden lisäksi saatiin palanutta luuta (KM 24415:8-11), mahdollinen piin kpl (KM 24415:12) ja eläimen hammas (KM 24415:13), joista ainakin nrot 24415:8-12 voivat olla esihistoriallisia.

Löydöt keskittyivät kaistan pohjoispäähän lähelle Toivolan tilalle vievää W-E -suuntaista tietä.

5.2.2. Kaista 2

Ohikulkutien alle jäävältä kaistalta 2 saatiin vain yksi löytö, palanut kivi (KM 24415:14), joka todennäköisesti on resentti. Löytöjen määrään kuitenkin ilmeisesti on vaikuttanut poiminnan aikana vallinnut epäsuotuisa sää, sillä tuolloin ilma oli kylmä ja sateinen, mikä teki kynnöksen pinnan mutaiseksi ja samalla hävitti värieroja. Myöhemmin maan ollessa kuiva teimme vielä tarkistuspoimintaa kaistalla 2, mutta se ei tuonut mitään lisälöytöjä.

5.2.3. Kaista 3

Kaistalta 3 saatiin kolme löytöä. KM 24415:15 on rautaesineen katkelma, mahdollinen veitsen terä, joka löytyi läheltä kaistan luoteisnurkkaa, lähes talon kasvimaan reunasta. KM 24415:16 on palaneen luun katkelma, joka löytyi myös kaistan luoteisosasta. Kaistan koillisosasta löydettiin lisäksi pala rautakuonaa (KM 24415:17).

Pintapoimintaa kaistalla 3 haittasi se, että kyseessä oli perunapello, johon perunanvarret oli jätetty vielä paikalleen.

5.2.4. Kaista 4

Kaistalta 4 saatiin vain yksi löytö, pala rautakuonaa (KM 24415:18), koska kaistalla oli vielä puinnin jälkeinen sänki, eikä peltoa oltu vielä kynnetty.

5.2.5. Kaista 5

Kaista 5, joka sijaitsee kaistan 4 länsipuolella, oli kaikkein runsaslöytöisin pintapoimintakaista. Siihen vaikuttivat useat seikat

- 1) hyvä ilma
- 2) kaistan sopiva koko suhteessa työntekijöiden määrään
- 3) kaivausapulaisten lisääntynyt työmotivaatio ensimmäisten löytöjen jälkeen

4) kaista sijaitsee ilmeisestikin rautakautisen muinaisjäännösalueen keskeisessä osassa (vrt. Toivolan tilan löydöt 100 m etelään sekä mahdollinen haudaus (?) Loimalan päärakennuksen alla, myös KM 24415:1)

Kaistalta 5 saatiin monentyypisiä löytöjä. (Kartta 3) Metalliesineitä ovat nrot KM 24415:19-21, jotka tuskin ovat esihistoriallisia. Kynnöksen alueelta saatiin palanutta luuta 6 palaa kaistan eteläpäästä (KM 24415:22-25) ja 4 palaa kaistan pohjoispäästä n. 15 m etelään. Rautakuonaa löydettiin yhteensä 19 palaa (KM 24415:29-44), lähinnä kaistan eteläpäästä ja kahdesta keskittymästä pohjoispäästä. Mahdollinen tuluspiin kpl (KM 24415: 45) löydettiin kaistan keskeltä itäreunasta ja mahdollinen kvartsi-iskos (KM 24415:46) kaistan pohjoispäästä. Lisäksi otettiin talteen yksi liitupiipun varren katkelma (KM 24415:17).

5.2.6. Kaista 6

Kapea kaista 6 on pieni perunapello, jota tutkittaessa oli samat ongelmat kuin kaistalla 3, jonka itäpuolella kaista 6 oli.

Kaistalta saatiin 2 löytöä. Mahdollinen savikuonan kpl (KM 24415:48) ja pii-iskos (KM 24415:49) löydettiin kaistan eteläpäästä läheltä Toivolaan vievää W-E -suuntaista tietä.

5.2.7. Kaista 7

Kaista 7, peltokynnös, tulee jäämään Kässälän liittymän alle ohikulkutietä rakennettaessa. Kaistalta saadut löydöt keskittyvät talotonttia reunustavalle peltoalueelle ja Sammon valtatie reuna-alue jäi löydöttömäksi. Siihen saattoivat vaikuttaa useat seikat

- 1) todellinen muinaisjäännösalue rajoittuu nykyiseen talotonttiin, jonka koillispuolella maa laskee Sammon valtatie suuntaan
- 2) talotonttia reunustava peltoalue tutkittiin tarkemmin, koska siitä alkoi tulla löytöjä
- 3) edellisestä syystä johtuen kaivausapulaisten motivaatio tutkia

kaistan pohjoisosa tarkemmin laski ja aiheutti siten löydöttömyyden kyseisellä alueella

Kaistalta 7 otettiin talteen kaksi metalliesinettä (KM 24415:50-51), jotka molemmat löytyivät aivan talotontin reunasta. 24415:50 on korunappi, jossa metallikehään on istutettu puolikkaan soikion muotoiseksi hiottu lilanvärinen ametisti tai lasinpala. Korunapin ajoituksesta ei voi sanoa mitään varmaa, luultavasti se on nykyaikainen. Talotontin reunasta löytyi myös kappale palanutta luuta (KM 24415:52) ja talteen otettiin myös yksi palamaton luu (24415:53).

Läheltä KM 24415:52:n löytöpaikkaa löytyi vaalea kierteinen kotilo (KM 24415:54), joka Turun yliopiston eläintieteellisen museon tutkijoiden mukaan olisi peräisin Välimeren alueelta. Milloin ja miten kotilo on joutunut Loimalan alueelle, siitä ei voi esittää mitään tulkintaa.

Rautakuonaa löydettiin kaksi palaa (KM 24415:55 ja :56), jotka molemmat löytyivät kaistan 7 "länsisiiven" lounaisosasta n. 18 m etäisyydellä toisistaan.

5.2.8. Kaista 8

Kaista 8 sijaitsee kaistan 7 itäpuolella, ja tutkimuksen aikana se oli kynnöksellä.

Kaistalta 8 otettiin talteen vain kolme löytöä, jotka ilmeisesti kaikki ovat historialliselta ajalta peräisin. KM 24415:58 ja :59 ovat raudanpaloja sekä 24415:60 liitupiipun varren katkelma.

5.3. Löydöt koekuopista ja koeojista 1 ja 2

5.3.1. Koekuoppien löydöt

Loimalan talotontilla sijaitsevien ulkorakennusten alueelle tehdyistä koekuopista 1-9 otettiin talteen kolme löytöä. Koekuopasta 2 saatiin 1 kpl palanutta luuta (KM 24415:61) sekä koekuopasta 3 4 kpl palanutta luuta (KM 24415:62). Lisäksi otettiin talteen koekuopasta 8 54 cm syvyydestä hiiltä 5,4 g (KM 24415:63).

5.3.2. Löydöt koeojasta 1

Koeojan 1 löydöt saatiin seulottaessa lapiolla kaivettua maata. Seulontalöydöt saatiin kaikki koeojan pohjoispäässä olleen 1x3 m²:n suuruisen A-ruudun alueelta kaivetusta maasta.

Löytöinä saatiin palanutta luuta (KM 24415:64 ja :66), rautakuonan kpl (24415:67), palaneita kiviä (24415:68) sekä rautainen taottu naula tai niitti (KM 24415:65) n. 20-30 cm syvyydeltä olleesta kerroksesta. Lisäksi koeojan 1 ruudusta A otettiin yksi hiilinäyte 25 cm:n syvyydeltä (24415:76).

5.3.3. Löydöt koeojasta 2

Koeojan 2 löydöt saatiin seulottaessa kaivettua maata. Löytöjä otettiin talteen koko koeojan alueelta, eli jokaisesta 1x2 m²:n suuruisesta koeruudusta (O, P ja Q). Palaneita kiviä saatiin sekä ruudusta O (KM 24415:69) että ruudusta P (KM 24415:70). Hiiltä otettiin talteen 5 g ruudusta Q (KM 24415:72) yhdessä kaivausten tärkeimmän löydön kanssa, joka oli pala karkeasekoitteista rautakautista keramiikkaa (KM 24415:71).

6. LOIMALAN ALUEEN TUTKIMUSTEN TULOKSET

Loimalan tilalla suoritetut tutkimukset viittaavat löytöjen perusteella siihen, että rautakauden loppupuolen kalmistoalue ja muinaisjäännösalue Veijanmäen ja Kässälän alueella rajoittuu idässä Loimalan talotontin itäreunaan ja etelässä Toivolan talon osoittamalle linjalle siten, että rautakautinen toiminta on keskittynyt mäen korkeimmalle kohdalle ja sen eteläiselle laelle. (Muinaisjäännösalueen oletettu raja on piirretty punaisella värillä karttaan 1, s. 20)

Näin ollen vaikuttaisi siltä, että ohikulkutien rakentaminen Loimalan alueelle ei uhkaa rautakautista muinaisjäännösaluetta. Tämän oletuksen varmistamiseksi ehdotan kuitenkin, että museoviraston edustaja seuraa maansiirtotöiden alkuvaiheita ohikulkutietä rakennettaessa ja raportoi tuloksista kaikille osapuolille.

7. TAMPEREEN MESSUKYLÄN VILUSEN KARTANON TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Vilusen kartanon alue otettiin tutkimuskohteeksi, koska kartanosta n. 1 km koilliseen sijaitsi Tampereen rikkain rautakautinen kalmisto, joka havaittiin sattumalta soranoton yhteydessä v. 1961 (KM 15175:1-2). Aluetta tutki tarkemmin Esko Sarasmo v. 1962, mutta jo tuolloin suuri osa kalmistosta oli tuhoutunut (KM 17208). Vuonna 1971 Terhi Nallinmaa-Luoto johti tutkimuksia, joiden aikana seulottiin soranoton yhteydessä poistetut pintamullat (KM 18556). Vilusenharjun laella on ollut alkuaan laaja polttokalmisto, jonka alueelle ja sen ulkopuolelle tehtiin myöhemmin, ainakin 1100-luvun alkuun asti, ruumishautauksia vähintään 50 kpl. Terhi Nallinmaa-Luoto on esittänyt tulkintanaan, että Vilusenharjulla on ollut yhden ison ja vauraan talon tai kahden pienemmän talon kalmisto.

TVL:n Hämeen piirin ilmoitettua tiehankkeesta Tampereen kaupungin omistaman Vilusen kartanon alueella esihistorian toimisto katsoi aiheelliseksi suorittaa maastotutkimuksia kyseisellä alueella. Tutkimukset suoritettiin 19.9. - 23.9. 1988 välisenä aikana. Tutkimustekniikkana oli pintapoiminta kartanon eteläisellä peltoalueella sekä koekaivaukset lapioiden ja kaivauslastojen avulla. Koekaivauksilla tutkittiin n. 35 m².

8. PINTAPOIMINTATUTKIMUS VILUSEN KARTANON ALUEELLA

Pintapoimintaa suoritettiin kartanon eteläisellä peltoalueella, joka rajoittuu etelässä Vihiojaan ja pohjoisessa Vilusen ulkorakennuksiin ja Vasaratiehen. Tutkimusta tehtäessä pellolla oli n. 15 - 20 cm pitkä syysruukiin oras, joka ei haitannut tutkimusta. Koska myös ilma suosi pintapoimintatutkimusta, voidaan tutkimuksen tulosta pitää suhteellisen luotettavana. Tutkimuksen tuloksena Vilusen kartanon eteläiseltä peltoalueelta ei löydetty mitään esihistorialliseen muinaisjäännökseen viittaavaa.

9. KOEKAIVAUKSET VILUSEN KARTANON ALUEELLA

Vilusen kartanon alueelle tehtiin yhdeksän lyhyttä koeojaa ja neljä koekuoppaa. Koekuopat tehtiin Vilusen navetan eteläpuolella olevalla perunapellolle 1 m²:n suuruisina (ks. kartta 5). Koeoja 1 paalutettiin 1x 20 m² suuruisiksi

mutta siitä avattiin vain hiekkatien pohjoispuolella olevat 2 m^2 suuriset ruudut ja uuden maakaasulinjan eteläpuolella oleva eteläisin 1 m^2 :n ruutu, yhteensä 5 m^2 . Koeoja 2 paalutettiin $1\times 9\text{ m}^2$ suuriseksi, mutta pohjoisin $1\times 2\text{ m}^2$ ruutu jätettiin avaamatta. Keskimmainen avattu ruutu oli kooltaan 3 m^2 . Täten koeojasta 2 tutkittiin 7 m^2 . Tämä koeoja 2 tehtiin vanhan makasiinin koillispuolelle, kun taas koeoja 3 tehtiin kartanon pohjoispuoliseen puistoon $1\times 6\text{ m}^2$ suuruisena, koko oja tutkittiin. Koeoja 4 tehtiin n. 10 m koeoja 3 pohjoispuolelle W-E -suuntaisena, koko $1\times 4\text{ m}^2$, ja vain länsipääty, $1\times 2\text{ m}^2$, avattiin. Koeoja 5 tehtiin koeoja 2:n luoteispuolelle $1\times 4\text{ m}^2$ kokoiseksi ja se kaivettiin kokonaan. Koeoja 6 sijoitettiin koeoja 5:n pohjoispuolelle tien toiselle puolelle (ks. kartta 5), paalutettiin $1\times 4\text{ m}^2$, josta tutkittiin $1\times 2,5\text{ m}^2$. Koeoja 7 tehtiin Vilusen puistossa, kartanon ent. sikalarakennuksesta pohjoiseen olevaan suorakulmaiseen kivikehään (ks. kartat 5 ja 6). Koeoja 7 paalutettiin $1\times 4\text{ m}^2$:n suuruisena N-S -suunnassa kivikehän poikki, ja tutkittiin kaksi koeruutua, toinen kehän sisäpuolella ja toinen kehän ulkoreunalta alkaen, yht. n. 2 m^2 . Koeoja 8 paalutettiin ko 7:n kaakoisnurkasta 4 m etelään alkavaksi, $1\times 2\text{ m}^2$ kokoiseksi, joka kaivettiin kokonaisuudessaan. Kun ko 8 on N-S -suuntainen niin koeoja 9 oli W-E -suunnassa paalutettu $1\times 2\text{ m}^2$ suuriseksi, josta sitten avattiin $1\times 0,5\text{ m}^2$ kokoinen alue itäpäästä. Sekä koekuopat että koeojat linjattiin kompassin avulla N-S -koordinaatistoon. Koekaivaukset suoritettiin koekuopissa lapiolla, koeojissa sekä lapiota että kaivauslastaa käyttäen.

Koekuoppien kaivaus

Koekuoppa 1 Hiesua, yht. 40 cm.

Koekuoppa 2 Hiesua 40 cm. Hiesussa ruosteläiskiä sen alapuolella, yht. 55 cm.

Koekuoppa 3 Hiesua 41 cm.

Koekuoppa 4 Hiesua 40 cm, 37 cm:n syvyydessä hiukan hiiltä. Alla hiesua, jossa ruosteläiskiä., yht. 54 cm.

Koeojien kaivaus

Koeoja 1 Pohjoisin ruutu: turve 5 cm, likainen hiekka 15 cm, yht. 20 cm.
Eteläisempi ruutu: turve 5 cm, likainen tumma hiekka 16 cm, 2 cm tumma kerros, 10 cm likainen hiekka, jossa hiiltä ja kellertävää

hiekkaa (35 cm:n syvyydellä tiilikkerros), 50 cm vaalea hieno hiekka, jossa likatahroja. Yht. 83 cm.

Eteläisin ruutu: 14 cm likaista hiekkaa, 4 cm tumma kerros, 10 cm savensekainen hiekka. Yht. 28 cm.

Koeoja 2 Koeoja sijoitettiin kivikkoiselle alueelle makasiinin koillispuolelle, jossa mäntyä, pihlajaa, vaahteraa. Kaikista kolmesta avatusta ruudusta tuli kiviä esiin, perusmaalajina oli kellertävä hiekka, keskimmäisestä isosta ruudusta tuli isojen kivien välistä hiiltä, mutta mitään löytöjä ei saatu. Kyseisestä isosta ruudusta otettiin myös maanäyte. Yht. kaivettiin 35-40 cm.

Koeoja 3 Eteläosa: turve 7 cm, 38 cm likainen hiekka, pohjalla hiesu, Yht. 56 cm.
Pohjoisosa: turve 10 cm, huuhtoutumiskerros 6 cm, rikastumiskerros 7 cm, alla hiesu, yht. 37 cm.

Koeoja 4 Humuskerros 19 cm, alla hiekka 10 cm, hiesu 2 cm, yht. 31 cm.

Koeoja 5 Koeojan pohjoista ruutua tutkittaessa löydettiin tutkimuksen ainoa varsinainen löytö, valkoinen helmi(ks. löydöt).
Pohjoisosa: turve 6 cm, tumma maa 7 cm, punaruskea hiekka 15 cm, keskikarkea hiekka, yht. 67 cm.
Eteläosa: turve 6 cm, tumma maa 11 cm, punaruskea hiekka 12 cm, alla keskikarkea ruskea hiekka, yht. 54 cm.

Koeoja 6 Etelästä laskien ojan metrivelillä 1-4 moreenitöyräs.
Eteläosa: turve 5 cm, tumma maa 10 cm, 30 cm kellanruskea hiekka, yht. 45 cm.
Linjalla 2 metriä: turve 5 cm, kellanruskea hiekka 5 cm, jonka alla hiesu ja osittain huuhtoutuneita kiviä, yht. 18 cm.

Koeoja 7 Koeoja 7 tehtiin maanpäälle havaittavan kivikehän alueelle (kartta 6) Karttapiirroksessa käytettiin kiintopisteinä kehän läntisintä kiveä, johon korkeus vedettiin viljamakasiinin länsisivulla kalliossa olevasta korkeuskiintopisteestä nro 2000 (107,784 mpy).
Eteläisempi ruutu: 5 cm likaista hiekkaa, 12 cm ruskeaa hiekkaa, 15 cm tiilimurskaa, 1 cm palokerros, 7 cm kulttuurikerros, alimpana karkea

Luettelo kertomukseen liittyvistä kartoista, negatiiveista ja diapositiiveista

KARTAT

- Peruskarttaote 1:20000 (PK 2123 12 AITOLAHTI ja PK 2123 11 MESSUKYLÄ), s. 19
 Kartta 1, Tampere, Loimala, yleiskartta, 1:500, pienennös A3, s.20
 Kartta 2, Tampere,Loimala, koeoja 2, pintavaaaitus ja 1. atso, 1:25, pienennös A4, s. 21
 Kartta 3, Tampere, Loimala, löytöjen sijainti kaistoilla 1 ja 5, 1:250, pienennös A4, s. 22
 Kartta 4, Tampere, Loimala, löytöjen sijainti kaistalla 8, 1:500, kopio 1:1, s.23
 Kartta 5, Tampere, Vilusen kartano, yleiskartta, 1:500, pienennös A3, s. 24
 Kartta 6, Tampere, Vilusen kartano, koeoja 7, 1:25, pienennös A4, s.25

NEGATIIVIT (ff. 72763-72787)

Tampere, Takahuhti, Loimala

- f. 72763 Taustalla Toivolan päärakennus, etualalla kaistan 5 kynnöstä. k. 2, kt.2
 Kuvattu kaistan 4 länsireunasta lounaaseen.
- f. 72764 Keskellä Loimalan ulkorakennus luoteesta, oikealla Toivolan sikalan pääty. Kuvattu kaistan 4 länsireunasta. k.1. "
- f. 72765 Peltopoimintaa kaistan 5 pohjoisreunassa. Kuv. kaistan 4 länsireunasta pohjoiseen. k.3., "
- f. 72766 Koeoja 2 paalutettuna eteläkaakosta. k.4., "
- f. 72767 Kaivausapulaiset Jussi Karjalainen, Esa Rantanen ja Mauri Puukka seuloivat koeoja 2:sta kaivettua maata. k.5., "
- f. 72768 Koeoja 2:n kaivamista: Mika Viirre lapioi maata ruudusta 0, P-ruutua kaivavat pelkän ja rikkalapion avulla Katja Vänni ja Jaana Jokinen. -
- f. 72769 Panoraama 1. Kuvan oikeassa laidassa näkyy Loimalasta kaak-
 f. 72770 koon sijaitsevan Kaukajärven kaupunginosan kerrostaloja.
- f. 72771 Kuvattu peltopoimintakaistan 2 länsireunalta. kt.1
- f. 72772 " "
- f. 72773 " "
- f. 72774 Panoraama 2. Vasemmassa laidassa eli lännessä Toivolan l. kt.1
- f. 72775 Lahtomäen sikalarakennus. Keskellä koeojien 1 ja 2 tutkimista ja oikealla eli luoteessa Loimalan päärakennus, jonka alta löydettiin Jorma Loimalan kertomuksen mukaan 1950-luvulla miekkoja. Kuvattu kaistan 2 länsireunasta.

f. 72776 Koeoja 2 pohjaan kaivettuna pohjoisesta. k. 6.,kt.2

Tampere, Messukylä, Vilusen kartano

- f. 72777 Panoraama 1. Vilusen kartanon ulkorakennuksia, vas.: kt.3
 f. 72778 autotalli, asuin- ja huoltorakennus, navetta, oikeassa
 f. 72779 reunassa ent. sikala. Vasemmassa reunassa koeojan 1 etelä-
 f. 72780 pääty pohjoisesta, sen takaa alkaa Vilusen kartanon puisto.
 f. 72781 Panoraama 2. Kuvattu Vilusen navetan eteläpuolelta, peruna- kt.3
 f. 72782 pellon luoteisnurkasta etelään.
 f. 72783 " "
 f. 72784 " "
 f. 72785 Vilusen kartanon alue kuvattuna lounaasta, etualalla pinta- k.1.,kt.4
 poiminta-alue.
 f. 72786 Vilusen puistossa oleva kivikehä kuvattuna idästä. k.2.,kt.4.
 f. 72787 Kivikehään tehdyn koeojan 7 B-ruudun pohjaprofiili etelästä. k.3.,kt.4

(ff. 72763-72787 valok. Arja Karivieri)

DIAPOSITIIVIT (nrot 15694-15713)

Tampere, Takahuhti, Kässälä, Loimala

- nro 15694 Loimalan päärakennus kaakosta, etualalla poimintakaista 3.
 nro 15695 Loimalan ulkorakennuksia etelälounaasta.
 nro 15696 Kuva tulevan Kässälän eritasoliittymän alueelle lounaasta, etualalla kaista 2.
 nro 15697 Kuva etelään Loimalan tilalta, taustalla Kaukajärven kaupungin- osan kerrostaloja, etualalla peltopoimintakaista 2.
 nro 15698 Kuva lounaaseen Loimalasta, taustalla Messukylän mäkiharjanne.
 nro 15699 Kuvan keskellä Toivolon sikalarakennus, sen edessä eli itäpuolella peltopoimintakaista 3, jossa kaivausapulaiset suorittavat pintapoimintaa(Huom! poimintakaista perunapelto, jossa perunanvarret vielä maassa).
 nro 15700 Pintapoimintaa kaistan 5 pohjoisosassa.
 nro 15701 Kaistan 5 eteläpuolinen alue, johon avattiin koeojat 1 ja 2, taustalla puiden takana Toivolon päärakennus.

- nro 15702 Töyräs, johon avattiin koeojat 1 ja 2 , itäkaakosta.
nro 15703 Koeojan 2 ruutu P pohjassa, pohjoisesta.
nro 15704 Koeoja 2 peitettynä kaakosta.
nro 15705 Koekuoppien 1, 2 ja 3 kaivamista kuv. kaakosta.

Tampere, Messukylä, Vilusen kartano

- nro 15706 Vilusen kartanon alue lounaasta.
nro 15707 Näkymä Vilusen perunapelloilta etelään.
nro 15708 " " " kaakkoon.
nro 15709 Koeojan 1 ruutujen A ja B kaivamista kuvattuna lounaasta,
kaivausapulaiset Esa Rantanen, Harri Nordling, Jaana Jokinen,
Mauri Puukka ja Katja Vänni.
nro 15710 Koeoja 5 pohjassa, pohjoisesta.
nro 15711 Kiveys Vilusen puistossa idästä kuvattuna.
nro 15712 Kiveykseen tehty koeoja 7, ruutu B pohjassa, kaakosta.
nro 15713 Kiveyksen koeojan 7 ruudun B pohjoisprofiili etelästä.

(nrot 15694-15713 valok. Arja Karivieri)

PERUSKARTTAOTE 1:20000 (PK 2123 12 AITOLAHTI, PK 2123 11 MESSUKYLÄ)

Maastotutkimuksen kohteet merkitty kartalle punaisella värillä

TAMPERE, TAKAHUHTI, LOIMALA, 1988
 Kartta 1
 Yleiskartta
 Mittakaava 1:500

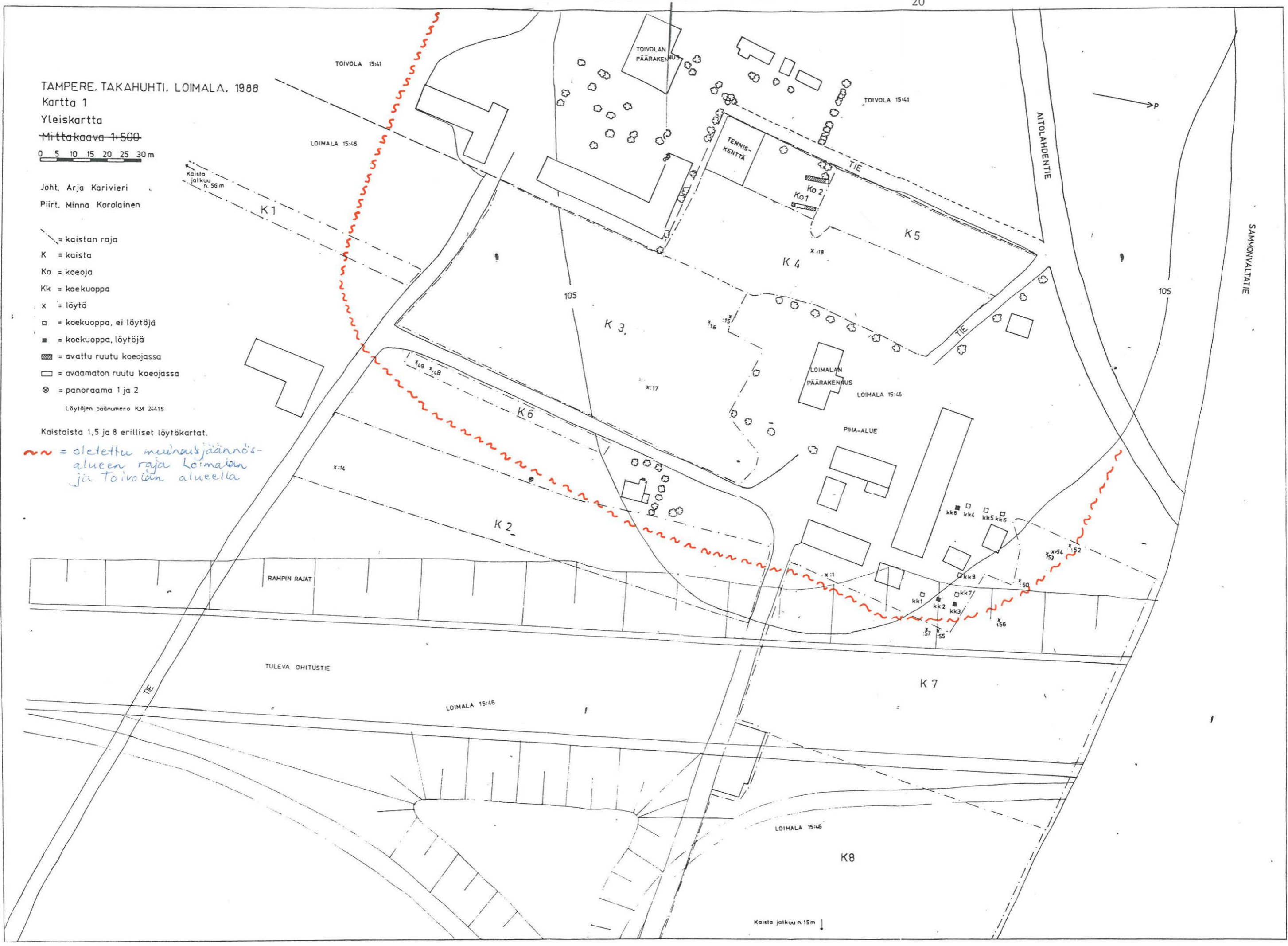
0 5 10 15 20 25 30 m

Joht. Arja Karivieri
 Piirt. Minna Korolainen

- = kaistan raja
 - K = kaista
 - Ko = koeoja
 - Kk = koeuoppa
 - x = löytö
 - = koeuoppa, ei löytöjä
 - = koeuoppa, löytöjä
 - ▨ = avattu ruutu koeojassa
 - = avaamaton ruutu koeojassa
 - ⊗ = panoraama 1 ja 2
- Löytöjen päänumero KM 24415

Kaistoista 1,5 ja 8 erilliset löytökartat.

*~ = oletettu muinaisjäännös-
 alueen raja Loimalan
 ja Toivolan alueella*

TAMPERE, TAKAHUHTI, RISTINARKKU, LOIMALA

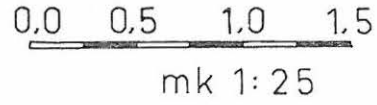
Kartta 2

Koeoja 2

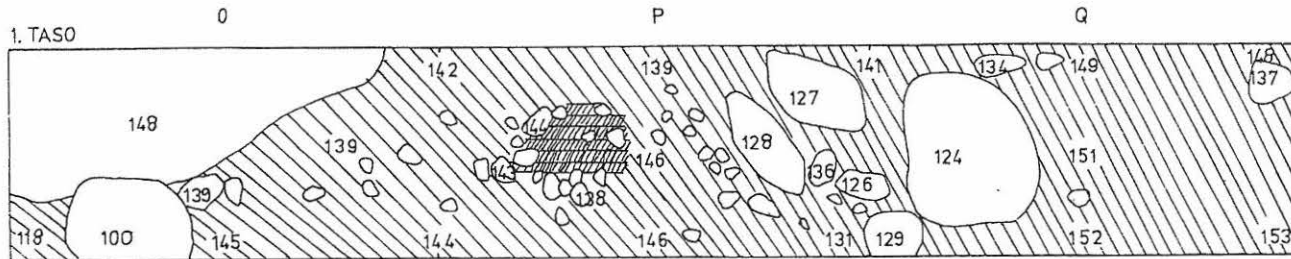
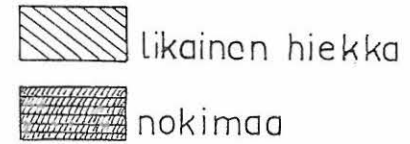
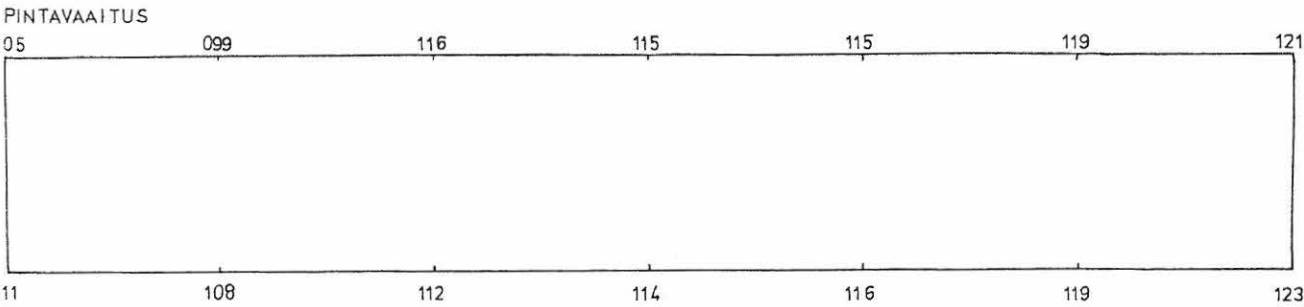
Pintavaaitus ja 1.taso

Mittakaava 1:25

Kiintopiste 054 (107,40 m mpy)

Joht. Arja Karivieri
Piirt. Minna Korolainen

TAMPERE, TAKAHUHTI, LOIMALA

Kartta 3

Löytöjen sijainti kaistoilla 1 ja 5

Mittakaava 1:250

0 5 10 15 m

Kaistalle 1 ei ole merkitty löytöä 13.

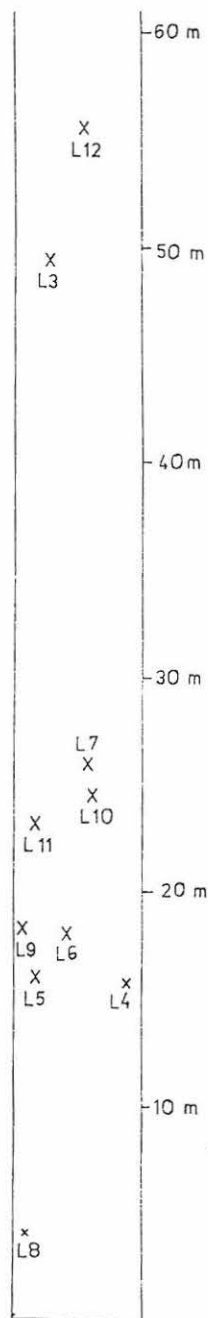
Sen sijainti: 99 m kaistan pohjois-
reunasta, 3-4 m länsireunasta.

Päänumero: KM 24415

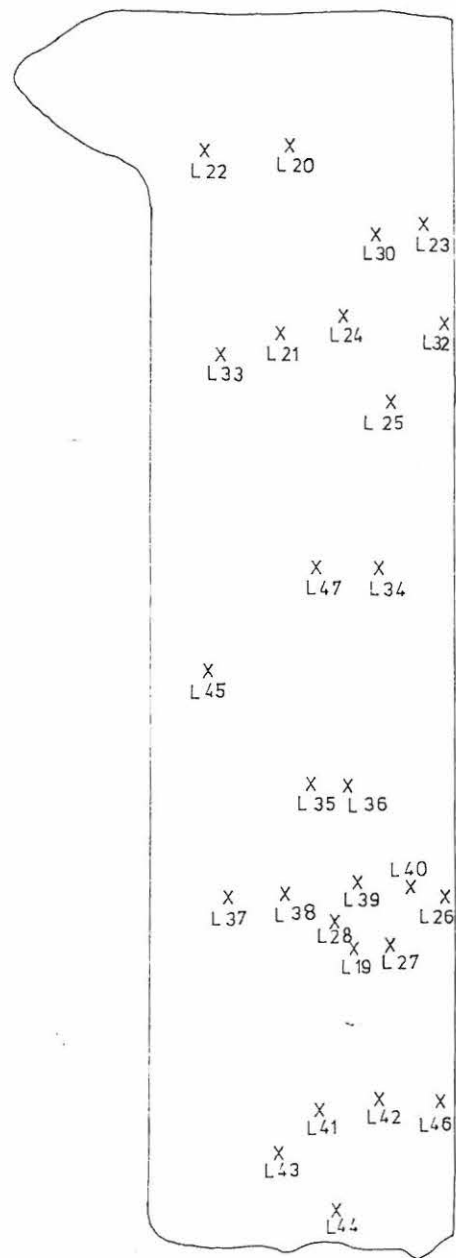
Joht. Arja Karivieri
Piirt. Minna Korolainen

P

kaista 1
(jatkuu
vielä
n. 60 m)

kaista 5

TAMPERE, TAKAHUHTI,
LOIMALA 1988

Kartta 4

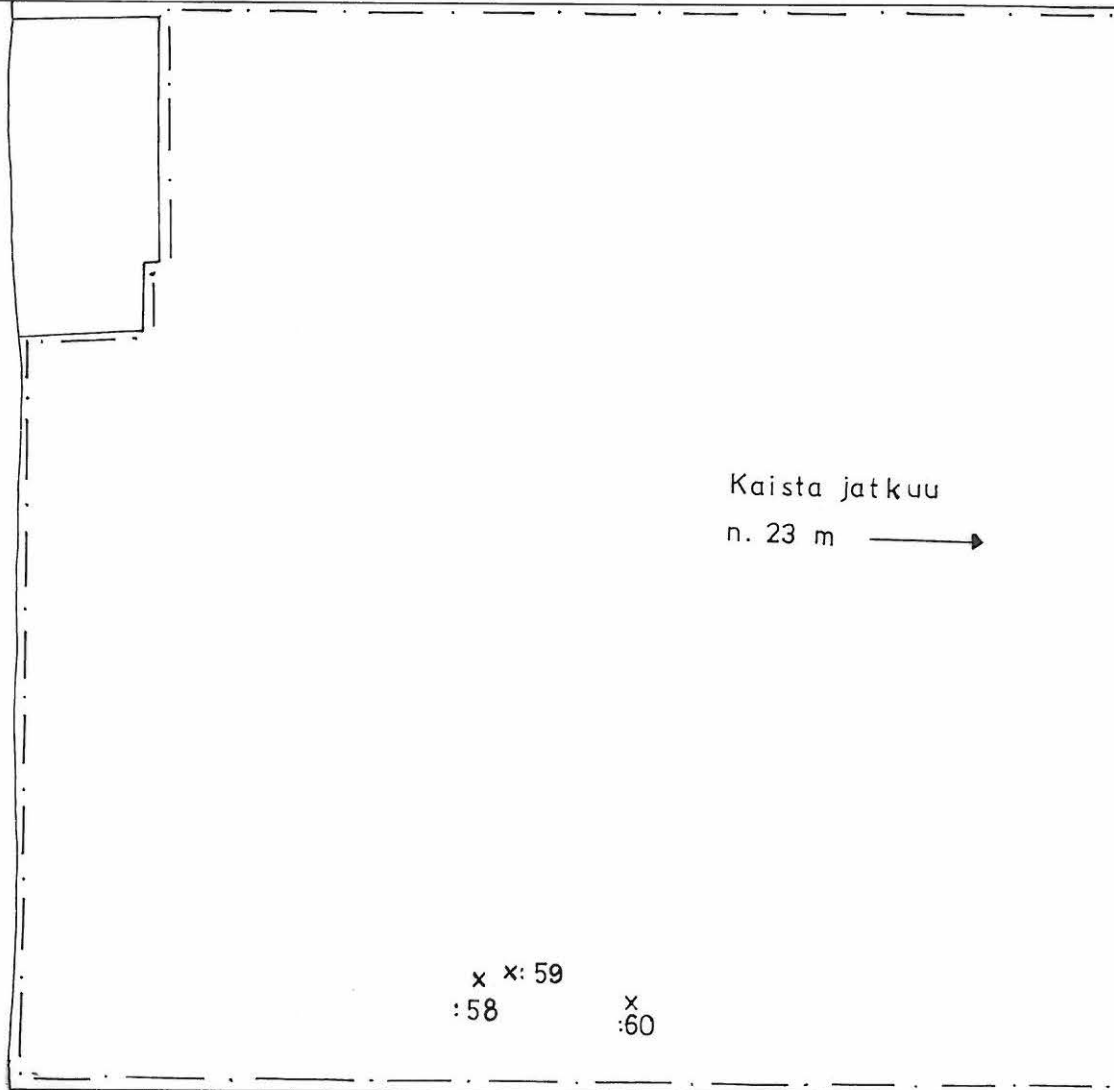
Löytöjen sijainti kaistalla 8

Mittakaava 1:500

Löytöjen päänumero: KM 24415

Joht. Arja Karivieri
Piirt. Minna Korolainen

TAMPERE, MESSUKYLÄ, VILUSEN KARTANO, 1988
 Kartta 5
 Yleiskartta
 Mittakaava 1:500

0 5 10 15 20 25 30 m

Joht. Arja Karivieri
 Piirt. Minna Karolainen

Ko = koeaja
 Kk = koekuoppa
 □ = koekuoppa, ei löytöjä
 ▨ = avattu ruutu koeajassa
 □ = avaamaton ruutu koeajassa
 ● = panoraama
 □ = kiveys

Kiveyksestä ja koeajasta 7 erillinen kartta.

TAMPERE, MESSUKYLÄ, VILUSEN KARTANO, 1988

Kartta 6

Koeoja 7

Pintavaaitus ja ruudun B pohjoisprofiili, ruutujen A ja B pohjavaaitus

~~Mittakaava 1:25~~

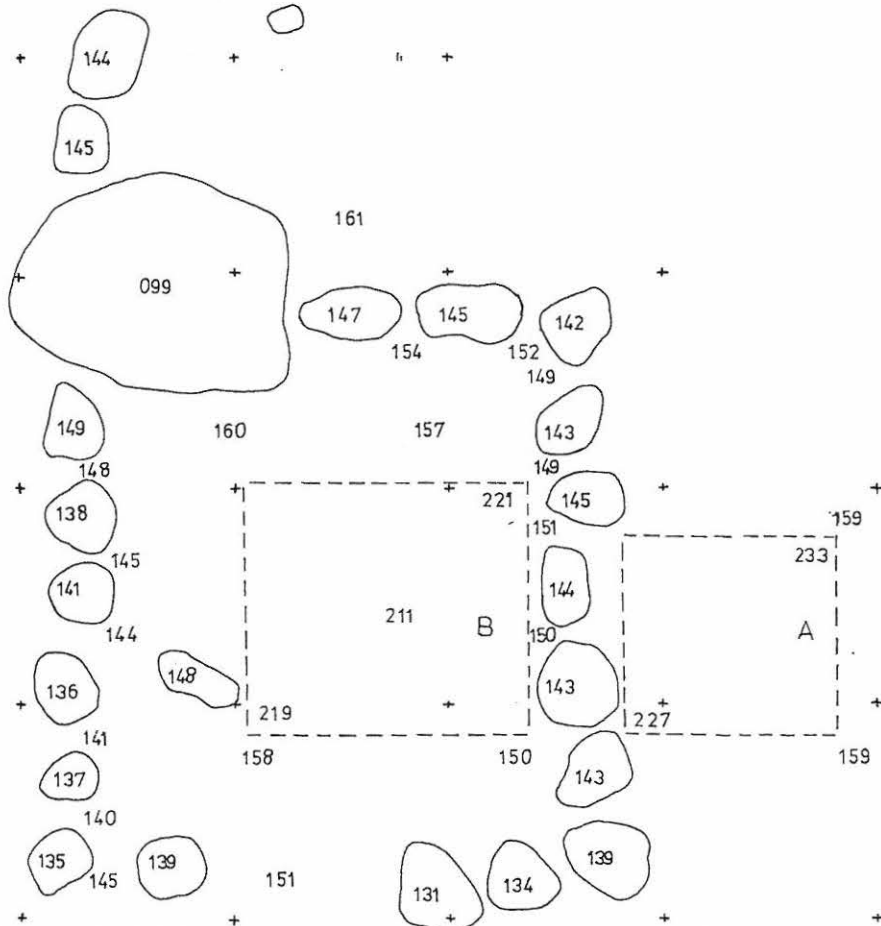
0,0 0,5 1,0 1,5

Kiintopiste 144 (107,5m)

mk 1:25

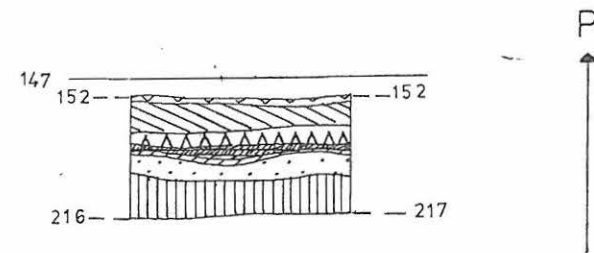
Joht. Arja Karivieri

Piirt. Minna Korolainen

- turvekerros
- liikainen hiekka
- tiilimurska
- nokikerros
- kulttuurikerros
- punertava hiekka
- kellertävä hiekka

Profiili

Tampere, Takahuhti, loimala 1988

Panoraama 1. (ff. 72769-72773) Kuvattu peltopöimintakaistan 2 länsireunalta. Kuvan oikeassa laidassa näkyy loimalasta kaakkoon sijaitsevan Kaukajärven kaupunginosan kerrastaloja.
(Kuv. Arja Karivieri 16.9.1988)

(Kuv. Arja Karivieri
16.9.1988)

Panoraama 2. (ff. 72774, 72775) Kuvattu kaistan 2 länsireunasta. Vasemmalla reunassa eli lännessä Toivolan L. Lahtomäen sikalarakennus, keskellä koeojien 1 ja 2 tutkimista ja oikealla eli luoteessa loimalan päärakennus, jonka alta löydettiin miekkoja 1950-luvulla Jorma loimalan kertomuksen mukaan.

Tampere, Takahuhti, hoimala 1988

Kuva 1. (f. 72764)
Kuvan keskellä hoimalan
ulkorakenus luoteesta,
oikealla Toivolan sikalan
päätty. Kuvattu kai-
stan 4 länsireunasta.
(Kuv. Arja Karivieri 13.9.
1988)

Kuva 2. (f. 72763)
Taustalla Toivolan pää-
rakennus, etualalla kai-
stan 5 kynnöstä. Kuvattu
kai-
stan 4 länsireunasta
lounaaseen. (Kuv. A. Karivieri
13.9.1988)

Kuva 3. (f. 72765)
Peltopöimintää kai-
stalla 5, pohjoisreunassa.
Kuvattu kai-
stan 4
länsireunasta pohjoiseen.
(Kuv. A. Karivieri 13.9.1988)

Kuva 4. (f. 72766)
Kooja 2 paalutettuna
eteläkaakosta.
(Kuv. Arja Karivieri 15.9.1988)

Kuva 5. (f. 72767)
Kaivausapulaiset Jussi Karjalainen,
Esa Rantanen ja Mauri Puukka
seulovat kooja 2:sta kaivettua
maata. (Kuv. A. Karivieri 16.9.1988)

Kuva 6. (f. 72776)
Kooja 2 pohjaan kaivet-
tuna, pohjoisesta.
(Kuv. A. Karivieri 16.9.1988)

Tampere, Messukylä, Vilusen kartano 1988

Panoraama 1. (ff. 72777 - 72780) Vilusen kartanon ulkorakennuksia, vasemmalta: autotalli, asuinrakennus, navetta, oikeassa reunassa ent. sikala. Vasemmassa reunassa koeajan I eteläpäätty pohjoisesta, sen takaa alkaa Vilusen kartanon puisto.
(Kuv. Arja Karivieri 19.9.1988)

Panoraama 2. (ff. 72781 - 72784)
Kuvattu Vilusen navetan eteläpuolelta, perunapellon luoteisnurkasta etelään. (Kuv. A. Karivieri 20.9.1988)

KUVA TAULU 4

Tampere, Messukylä, Vilusen kartano 1988

Kuva 1. (f. 72785)
Vilusen kartanon alue
kuvattuna lounaasta.
(Kuv. Arja Karivieri 21.9.1988)

Kuva 2. (f. 72786)
Vilusen puistossa oleva
kivikehä kuvattuna idästä.
(Kuv. A. Karivieri 21.9.1988)

Kuva 3. (f. 72787)
Kivikehään tehdyn koeojan
B-ruudun pohjaprofiili
etelästä.
(Kuv. A. Karivieri 22.9.1988)